

Чайковський Я. І., Тиркало Р. І., Ліманський А.

СТРАХУВАННЯ КРЕДИТНОГО РИЗИКУ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

Під страхуванням кредиту ми розуміємо один із видів забезпечення виконання зобов'язань, у відповідності з яким у разі настання певних подій (страхових випадків), передбачених договором страхування, страхова компанія зобов'язується сплатити обумовлену договором страхування грошову суму в рахунок виконання позичальником зобов'язань за кредитним договором.

Страхування як засіб забезпечення кредитів безумовно вимагає залучення у правові відносини, що виникають з кредитної угоди, третьої особи. А це, в свою чергу, означає, з одного боку, суб'єктивний розподіл ризиків, з другого, – відомі труднощі при пошуках необхідної страхової компанії, а з третього, – в ряді випадків серйозне подорожчання кредиту за рахунок необхідності сплачувати страхові платежі.

Необхідно також мати на увазі, що в умовах відсутності в Україні законодавства, яке б чітко і ясно регулювало систему правових та фінансових відносин, а також незалежного контролю за діяльністю страхових компаній, вся робота з оцінки суб'єктивного ризику, пов'язана зі страховою компанією, лягає на зацікавлених осіб, в даному випадку – на банки.

Практика страхування кредитів в Україні має в основному три форми:

- страхування ризику непогашення кредиту;
- страхування позичальником відповідальності за неповернення кредиту;
- страхування позичальником предмета застави.

За першої форми банк після укладення кредитного договору може самостійно застрахувати наданий кредит, підписавши зі страховою компанією договір про добровільне страхування його непогашення. У цьому разі сума страхових внесків враховується при встановленні ставки позикового процента. Ініціаторами таких страхових операцій повинні бути самі банки, які шукають захисту від кредитного ризику.

При зверненні до такої форми забезпечення кредиту банк повинен переконатися в спроможності страхової компанії виконати свої зобов'язання при настанні страхового випадку.

Проте ця форма ще не одержала належного розвитку. Це можна пояснити такими причинами:

- комерційні банки не можуть сьогодні широко використовувати страхування кредитів, оскільки мають цілком обґрунтовані сумніви щодо надійності та платоспроможності страхових компаній, хоча є щорічне обов'язкове оприлюднення балансів;
- високі страхові премії, яких вимагають страхові компанії, зумовлюють збільшення витрат виробництва за рахунок страхових платежів, що в свою чергу спричиняє підвищення цін на товари й послуги;
- складною є процедура оформлення страхового договору, яка вимагає від банків відповідальної аналітичної роботи щодо узгодження страхових тарифів, характеру відповідальності, передачі страхових документів, необхідних йому для можливості регресного позову до позичальника.

Простішим з погляду процедури є страхування відповідальності позичальника за непогашення кредиту, оскільки страховий поліс розглядається як різновид гарантійного листа з боку страхової компанії щодо клієнтів–позичальників [1, с.52]. Проте цей варіант страхування можна розглядати як форму забезпечення повернення кредиту і сплати відсотків лише у разі, коли страхова фірма спроможна здійснити виплату страхової винагороди. Для цього банку необхідно через позичальника одержати від страхової компанії і розглянути такі документи:

- свідоцтво про державну реєстрацію;
- установчі документи;

- ліцензію на здійснення страхової діяльності з переліком видів страхування, у тому числі і страхування відповідальності;
- правила страхування;
- договір про добровільне страхування відповідальності;
- страховий поліс (свідоцтво або сертифікат) та ін.

Про платоспроможність страхової компанії може свідчити перевищення її активів над пасивами. Однак рекомендується ґрунтовно проаналізувати фінансові можливості страхової компанії, особливо ті чинники, які забезпечують фінансову стійкість страховика:

- власний капітал;
- методологію розрахунку страхових тарифів;
- збалансованість страхового портфеля;
- адекватність величини страхових резервів обсягам взятих зобов'язань;
- розміщення страхових резервів;
- можливості перестраховання та ін.

Якщо аналіз усіх поданих матеріалів виявився позитивним і банк прийняв рішення про укладення договору страхування, то наступним етапом перевірки буде ретельне вивчення підготованого страховою компанією проекту договору щодо врахування таких вимог:

- предметом страхування повинна бути відповідальність позичальника за непогашення кредиту і процентів за користування ним;
- строк дії договору страхування повинен перевищувати кінцевий строк погашення кредиту і сплати відсотків за нього та ін.

Ця форма страхування після короткого розвитку практично відмерла. Недоліком її є те, що страховик не вступає в прямі відносини з банком, який, як третя особа, втрачає можливість безпосереднього захисту своїх інтересів.

І лише третя форма – страхування предмета застави – розповсюджена на практиці [2, с. 18].

Цьому сприяють такі два чинники: менша в порівнянні з двома попередніми формами ризиковість страхування, точніше, краща контрольованість ризику і наявність законодавчого забезпечення у вигляді Закону України “Про заставу”.

Майно, передане у заставу, піддається ризику знищення або пошкодження, що загрожує платоспроможності позичальника і може призвести до втрати ним можливості повернення боргу. Отже, предмети застави вимагають страхового захисту. Стаття 10 закону “Про заставу” заставляє заставодавця страхувати заставлене майно, яке залишається у його володінні, і ця ж стаття визначає, що при настанні страхового випадку кредитор має першочергове право задоволення своїх вимог з суми страхового відшкодування. Цим самим в законі закладена база страхового захисту. Вона, зокрема, покладає на заставодавця обов'язок страхування нерухомих об'єктів та предметів іпотеки, переданих ним у заставу. Таке страхування повинно здійснюватися за рахунок коштів заставодавця на повну вартість заставленого майна.

У разі порушення заставодавцем обов'язків щодо страхування предмета іпотеки заставо-держатель має право вимагати дострокового повернення основного боргу або застрахувати предмет іпотеки за свій рахунок, але в інтересах заставодавця із наступним стягненням з нього витрат зі страхування.

При настанні страхового випадку страховик зобов'язаний виплатити страхову суму або відшкодувати нанесений збиток в межах страхової суми:

- страхувальнику;
- іншій особі, визначеній страхувальником;
- іншій особі, на користь якої укладений договір страхування.

Договір страхування предмета застави – додатковий договір. Він носить навіть не вторинний, а третинний характер, оскільки слідує за договором застави, який, в свою чергу, слідує за кредитним договором. Звідси страхування предмета застави є, в кінцевому підсумку, опосередкованим захистом майнових інтересів кредитора.

У вип
розглянут

- зас
- які,
- стр
- пре
- умо
- рух
- маж
- вел

Суть м
здійснюва
лише післ
право на з
такої випл

- вип
- пок
- стр

Кожна
обґрунтув
Таким
питання:

- змі
- підв
- стра
- розр
- дого
- вант
- (неп
- пост
- під з

1. Івас
- Нац
2. Вас
- Фин
3. Про
- 1992
4. Стр
- 528с

У випадку підготовки рішення про страхування заставленого майна банк повинен уважно розглянути предмет договору з огляду на виконання таких вимог:

- заставодавець зобов'язується застрахувати призначене для застави майно від тих ризиків, які, на думку страховика, можуть загрожувати іпотечі втратою її вартості;
- страхові тарифи встановлюються на рівні, який відповідає імовірності реалізації ризиків;
- предмет застави в обов'язковому порядку повинен бути застрахований на користь банку на умовах, погоджених з банком;
- рухоме та нерухоме майно в обов'язковому порядку повинно бути застраховано від форс-мажорних обставин;
- величина страхової суми не повинна бути нижчою оціночної вартості предмета застави.

Суть можливого вирішення полягає в тому, що виплата страхового відшкодування повинна здійснюватися таким чином, щоб боржник міг розпоряджатися сумою страхового відшкодування лише після виконання зобов'язань згідно кредитного договору. Тоді кредитор буде мати не тільки право на задоволення своїх вимог до боржника, але і можливість реалізувати це право. Як форми такої виплати можуть розглядатися:

- виплата з відстрочкою;
- покритий безвідкличний акредитив;
- строковий депозит банку.

Кожна з форм має свої переваги і недоліки, їх реалізація вимагає певних зусиль, в тому числі з обґрунтування перед кредитором і перед боржником необхідності їх використання.

Таким чином, на порядку денному в галузі страхування кредитних ризиків є такі невирішені питання:

- зміцнення фінансового стану та статусу страхових компаній;
- підвищення їх відповідальності при ухиленні від виплати відшкодування при настанні страхового випадку – неповерненні кредиту клієнтом;
- розробка нових методів і форм страхування кредитів. Страхова компанія повинна укладати договір з клієнтом тільки з приводу можливого страхового випадку (наприклад, аварії з вантажем, придбаним за рахунок кредиту), а не брати на себе виробничий ризик банку (неправильне визначення платоспроможності позичальника);
- поступова трансформація страхування предметів застави в страхування кредитів, виданих під заставу та ін.

Література

1. Івасів Б.С., Кляпків М.С. Економічний зміст та форми страхування кредитів // Вісник Національного банку України. – 1998 – №5. – С.51–52.
2. Васильєв В. Обеспечение обязательств должника при страховании предмета залога // Финансовые услуги. – 1999 – №5. – С.18–20.
3. Про заставу. Закон України від 02.10.1992 (№ 2854 – 12). - Відомості Верховної Ради України – 1992 – №7.
4. Страхування: Підручник / Керівник авт.кол.і наук.ред. С.С.Осадець. – К.: КНЕУ, 1998 – 528с.